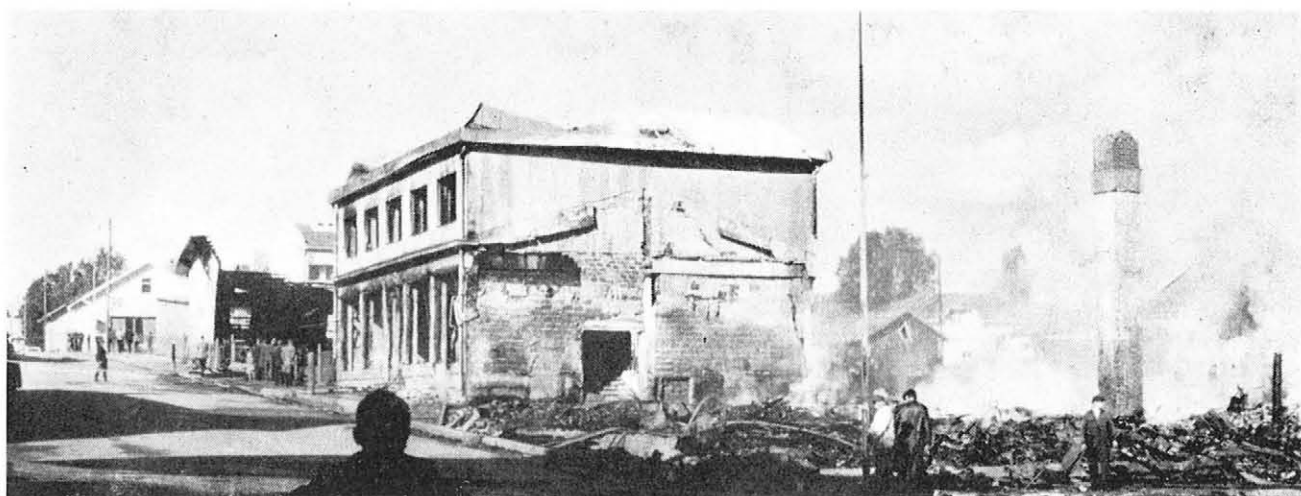

1 ENNEN PALOA. Riistakadun ja Kauppakadun kulmaus. Rakennusten numerointi viittaa tonttikarttaan. Vesikaton yli ulottuva palomuurinäkyy A1 ja A2 välissä. — Kansikuvassa yöllinen palotilanne samasta suunnasta kuvattuna.

2 PALON JÄLKEEN. Riistakadun ja Kauppakadun kulmaus kertoo entisistä Putkola Oy:n liiketonteista. Ylhäällä vasemmalla varaston V7 pääty on ehyt, V5:n pääty on vielä jotenkuten tunnettavissa, kohta'okalla portilla on uteliaita ihmisiä, V2 entinen tekstiilimyymälä on luurankotalo ja sen seinässä näkyy entisen puisen liiketalon päätykolmion merkit aavemaisine oviaukkoineen, jossa on ollut palo-ovi. Edessä oikealla seisoo kattilahuoneen savupiippu. Katuvalaisinpylväs on yhtiä rybdikäs kuin ennen paloa, mutta valaiseva "silmiä" on sammunut.

Dipl.ins. ARVO LAATIKAINEN

Räjähdyks Iisalmessa 14. 9. 1965

614.841.242
614.841.44

Keskityön hetket oli ohitettu, hiljaiseksi tunnettu kaupunki oli siirtynyt ansaitsemaansa lepoon. Pari markkinatunnelmiin ehtinyttä kauppamiestä kaarteli aution kauppatorin laitamilla ja näki tulipalon loimua Putkola Oy:n liiketonttien keskivaiheilta. He juoksivat tietoisesti taksiasemalle, jossa vuokra-autoilija näki palon klo 1.20 ja sai puhelimitse hälytyksen perille Iisalmen puolivakinaiselle palokunnalle klo 1.24.

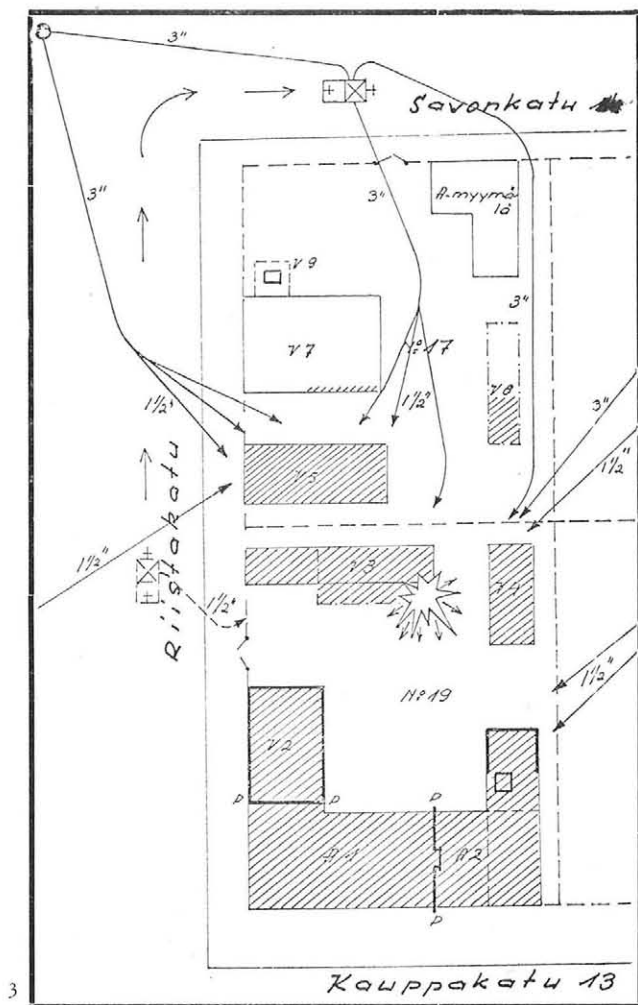
Sireeni pahanenteisesti ulvoen ajoi paloauto noin 250 metrin matkansa ja pysähtyi Putkola Oy:n Riistakadun puoleiselle portille, jossa vartiopoliisi jo yritti avata asianmukaisesti lukittua asumattoman liiketontin rautaporttia. Portti ei auennut. Vartiopoliisi kertoi hätäisesti tietonsa paloautosta letkunselvitystä aloittavalle kiireiselle palomiehelle ja sanoi menevänsä Savonkadun puoleiselle portille. Poliisimies ehti juosta mainitsemalleen

takaportille, palomies ehti tarjota paloletkua rautaportin yli ja oli siirtynyt muutaman askeleen takaisin paloautoaan kohti, kun palavan varastorakennuksen pihanpuoleisessa päädyssä räjähti. Kello oli silloin 1.30 tai hieman vaille, kuten paikallinen ajanlasku on kertonut.

Kertomukset alkoivat Iisalmessa juuri sillä hetkellä ymmärrettävän monisäikeisinä, sekavina ja järkyttävinä. Koko kaupunki lienee ollut hereillä lopun yötä. Tilanne on ollut keskikaupungilla suorastaan kauhistuttava ja lisäväriä on antanut mielikuvitus.

Palon vaiheet

ovat sensijaan kehittyneet ilman ihmeellisyyksiä. Räjähdyks hajoitti yli satavuotiaan hirsirakennuksen V3 palaviksi päreiksi ja levitti tulen yhdellä iskulla kaikkiin tontin n:o 19 rakennuksiin, jotka hetkessä ovat olleet

PUTKOLA OY:N TONTTIKARTTA. Viivoitus osoittaa palossa tuhoutuneet rakennukset. Tähti rakennuksen V3 päädyssä kuvaa räjähdyspaikkaa rakennuksen lastauslaiturilla 1,5 m maanpinnan yläpuolella. Tulipalon todettiin alkaneen lastauslaiturin alta hieman räjähdyspaikasta vasemmalla.

tulisoituina. Kiviseen, holvattuun 2-kerroksiseen tekstiilitaloon V2 ei ollut räjähdysten jälkeen menemistä puhumattakaan puien rautakaupan A1 ja urheiluliikekonttorirakennuksen A2 pelastustyöstä. Mainitut rakennukset paloivat sisältöineen vastustamattomasti kellari-osiaan myöten.

Pelastustöille

sensijaan tarjoutui tilaisuus Putkola Oy:n osalta tontilla n:o 17, sillä siellä syttyi tuleen vain varastorakennus n:o 5, jonka hiiltyneet, mutta osittain pystyneenä ne seinät kertoivat palokuntien onnistuneen rajoittaa palon hämmästyttävän lähelle räjähdyspaikkaa. Ja näin oli tilaisuus siviilihenkilöillä pelastaa pihalla ollutta omaisuutta. Naapurikortteleissa suoritettu pelastustyö on ollut tavanomaista, hätäantynyttä touhuilua.

Palokuntien työskentelystä

tullaan ilmeisesti aikanaan antamaan perusteellinen, asian-
tuntemuksella kokoonpantu yhtenäinen selonteko, joten allekirjoittanut on rajoittanut tässä suhteessa sanottavansa vain siihen, miten on toiminut ensimmäinen sammutusyksikkö.

Putkola Oy:n tonttikarttaan on merkitty alussa mainitun paloauton alkuasento pilkkuviivoin ja sen myö-

hempi työskentelyasento Savonkadulla. Letkujen veto kertoo rajoitustaktiikasta, ja Putkola Oy:n tontilla n:o 17 rintama on kestänyt. Sensijaan naapuritonttien n:o 18 ja 20 rajalla on jouduttu vetäytymään tonttirajan yli, ja varsinkin tontilla n:o 20 olevan puien liiketalon kohtalosta on paloyönä käyty ankara taistelu. Kuvamme n:o 6 kertoo lopputuloksen ja antaa ammattipalomiehelle aiheita arvailla, mitä punahehkuisen peltikaton alla on tapahtunut koleahkona syyskuun yönä.

Syy

varsinaiseen palonalkuun on vielä selvittämättä. Tarkka lähtökohta on kyllä tiedossa, samaten kuin palon itse asiassa vaatimaton laajuus vielä ennen räjähdystä. Räjähdys teki tapauksesta suurpalon ja räjähdys sai aikaan lähes kaiken sen, mikä tapahtui Putkola Oy:n tonttien ulkopuolella.

Suurissa onnettomuuksissa löytyy aina lohdullisiakin puolia, ja Iisalmen onnettomuuden valopuolena on se lohdullinen tieto, ettei yhtään ihmishenkeä menetetty. Mitä olisikaan tapahtunut, jos räjähdys olisi siirtynyt puoli vuorokautta myöhemmäksi, jolloin Iisalmessa olisi ollut keskipäivä ja markkinatungos parhaimmillaan — sisällä ja ulkona? — Nyt välttyttiin maansurulta.

Kysymys räjähdysaineiden olemassaolosta

keskusvarastoksi nimetyn varastorakennuksen V3 lastauslaiturilla herättää ansaittua uteliaisuutta. Kysytään tietenkin syyllistä; kysytään miten tässä tapauksessa asia vesitetään! Ja ilmeisesti kysytään paljon muutakin, joihin tämä kirjoitus ei pyri antamaan vastausta. Lääninrikospoliisin tutkimukset osoittavat, että Putkola Oy:n räjähdysainevarastot on tarkastettu paikallisten poliisiviranomaisten toimesta joka vuosi ja varastoissa olleet räjähdysaineet on inventoitu silloin asianmukaisesti. Paikallinen poliisimestari on viime vuosina todennut tilanteen tarkastuksen suorittaneiden poliisimiesten laatimasta pöytäkirjasta.

Putkola Oy:llä on ollut kolme varsinaista räjähdysainevarastoa: 1) päävarasto kaupungin keskustan ulkopuolella, 2) erittäin vaarallisten (dynamiitit ja nallit) räjähdysaineiden koppi tontilla n:o 17 (tonttikartassa V9) ja 3) varastorakennuksen V3 lastaussillalla ”vähemmän vaarallisten räjähdysaineiden” koppi.

Lainausmerkit ovat kirjoittajan, koska tulipalon yhteydessä sattunut räjähdys osoitti, että vaarallisuusaste on ollut sentään melkoinen! Kuulustelupöytäkirjan mukaan ovat tarkastukset suorittaneet poliisimiehet tulleet vakuuttuneiksi, että raivauspommit, kivipommit ja sytytyslangat ovat vähemmän vaarallisia räjähdysaineita ja niitä on voitu säilyttää edelläsanotussa kolmannessa varastopaikassa. Räjähdysketkellä räjähdysaineiden määräksi on todettu:

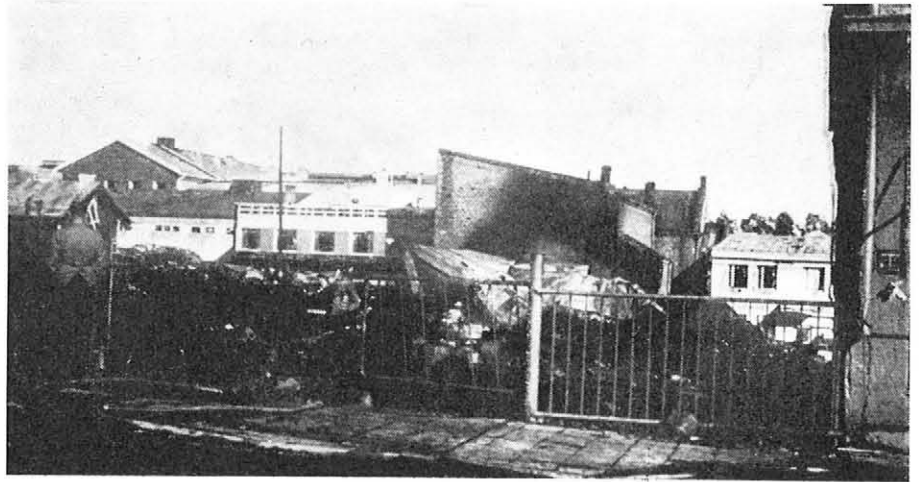
raivauspommeja	110...115 kg,
kivipommeja	35... 40 kg,
7,6 metrin mittaisia sytytyslankavyyhtejä	100...200 kg.

Räjähdysainemääräksi on näinollen saatu noin 150 kg.

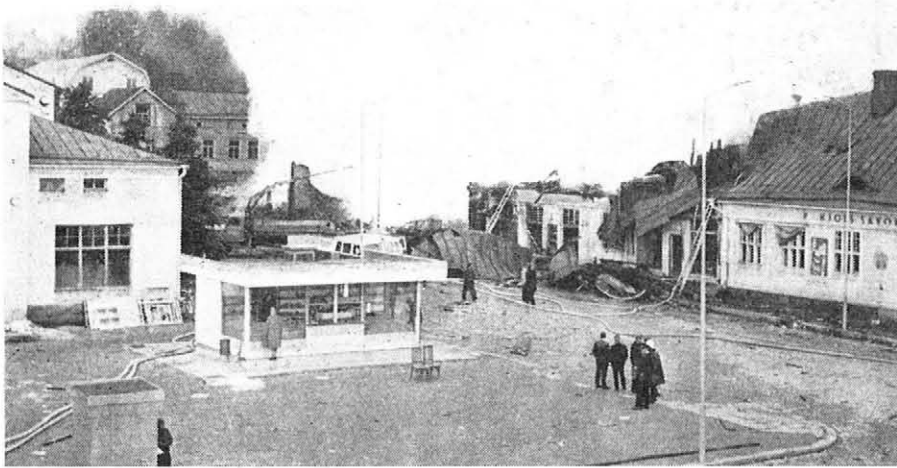
Ne asiasta kiinnostuneet, joilla sattuu olemaan käytettävissään räjähdysainearastus vuodelta 1925, voivat tilannetta pohdiskella mieluummin tulevaisuuden turvallisuutta ajatellen. Ne taas, joilla ei ole ko. asetusta, voivat pohtia vaikka eduskuntakyselyä valtion julkaisemien lakien, asetusten ja määräysten markkinoinnistavasta tai eduskuntakyselyä niistä määrärahoista, jotka valtioneu-

4
PIHANÄKYMÄSSÄ rakennuksen A2 raunnioiden päältä katsottuna on räjähdyspaikka alhaalla oikealla kivikasan edessä. Taustalla nähdään peltiseinäinen rakennustarvikevarasto V7, jonka seinäpinnat aaltoilevat rakennuksen runkoa vasten räjähdyspaineen muotoilemana. V7:n edessä seisova mustunut seinä on varastorakennuksen V5 pääty.

5
PORTTI Riistakadun puolella on nyt avoin. Kuvan keskellä olevan porttipylvään takana on räjähdyspaikka. Pylvään kohdalla taustalla näkyvä savustunut tiiliseinä on naapuritontilla merkinä palonkestävästä palomuurista. Ja kuvan oikeassa reunassa nähdään täysin tubuotuneen kivisen V2:n kulma.

6
SAVUNÄKYMÄN oikea reuna osoittaa missä sammutusmiehistö on voittanut punaisen kukon Pohjois-Savon Kauppa Oy:n puisen liikerakennuksen ullakolla. Taistelu on ollut ankara; peltikatto on jo uhkaavasti painunut alas tuhottakseen sammuttajat. Savu peittää Putkola Oy:n tontin. Savun rajalla keskellä nähdään palomuurin jätteet. Taustalla näkyvä harmaita, valuneen pibkan tummentama seinä on Riistakadun toisella puolella palaneen tontin vastapäätä.

vosto on jo myöntänyt tai aikoo myöntää kansalaisten turvallisuutta koskevien asetusten ja määräysten tarkistukseen, laatimiseen ja valvontaan.

Palokuntaväen kannalta tulkoon vielä tähän räjähdysasiaan liittyvänä todetuksi:

— Tutkimuksissa on selvinnyt, että palokuntalaiset tiesivät pelätä maaliaineiden räjähtelyä pienissä puitteissa rautakaupan varaston ja myymälän alueella, mutta räjähdysainevaraston olemassaolo varastorakennuksessa oli heille yllätys.

Vahingot

tuhoalueella jakaantuivat, kuten edellä jo sanottiin, irti-päässeeseen tulen aiheuttamiin palovahinkoihin ja räjähdysvahinkoihin. Liiketoiminnan keskeytyminen on ollut vähäistä pelkkien räjähdysvahinkojen alueella, mutta palon tuhoalueella toiminnan keskeytyminen on tietenkin pitempiäaikainen.

Vahinkoja tavalla tai toisella kärsineiden lukumäärä ylittäneet luvun 200 ja vahinkojen kokonaismäärä saat-taa loppujen lopuksi lähennellä 4.000.000 markkaa.